

Розвиток та поширення методології прогнозування та проектування дають підстави сподіватися на реалізацію означених засад, зокрема проєктивної діяльності, суб'єктно-діяльнісних методик і суб'єктів навчання, що є другою важливою складовою інноваційної освіти.

Проте, самої лише творчості та проектування власної діяльності недостатньо. Освіта покликана розвивати гармонійне мислення, засноване на поєднанні бажання особистості та її соціальної відповідальності. Таким чином, третій складовий елемент інноваційної освіти полягає у спрямованості на формування світогляду, заснованого на різноманітності критеріїв прийняття рішень та морально-етичній відповідальності за свої вчинки.

До четвертої особливості треба віднести розвиток міждисциплінарних зв'язків, формування системи узагальнених понять. Така організація інформаційного простору знань дозволить науці уникнути вузької спеціалізації та подрібненості знань.

П'ятою засадою інноваційної освіти можна означити проблему індивідуалізації, гармонійності та системності інтелектуальної діяльності, цільове призначення якої - дати цілісність та перспективу розвитку освіти. Системність та індивідуалізація, поряд з іншими аспектами, сприяють поєднанню образних та знаково-символічних особливостей сприймання та мислення, і, зрештою, гармонії мислення різних рівнів: предметного, операційного, теоретичного, конструктивно-евристичного та світоглядно-особистісного.

Таким чином, підтримуюча освіта має справу з пізнанням того, що вже існує, а інноваційна - з творчою або перетворюючою діяльністю, що створює нове або змінює існуюче. Тим самим, система інноваційної освіти має набагато більше можливостей у розвитку особистості, сприяє реалізації її історичного призначення та формуванню інтелектуальних ресурсів майбутнього.

Методологія проектування та методологія менеджменту слугують саме творенню чи перетворенню. Завдяки багатоваріантності розв'язків завдання людина отримує можливість самореалізації та самовизначення.

Найбільш поширеними, не дивлячись на ряд інноваційних методичних впроваджень, традиційні методи та прийоми навчання кресленню у загальноосвітніх навчальних закладах і в даний час найбільш поширеними

Аналіз програм з креслення для основної загальноосвітньої школи та публікації щодо методики організації навчання кресленню у загальноосвітніх навчальних закладах дає право вважати, що основними традиційними формами навчання є ознайомчі лекції, фронтальні роботи з однієї теми у відповідності до навчальних програм, комбіновані уроки, групові заняття (діадні групи), групові за принципом лідера-виконавця у створених групах, групові за власною ініціативою учнів, групи (по 4-6 осіб) з паралельними завданнями однакової складності.

При цьому діагностика здійснювалася за варіантними контрольними роботами (тематичний контроль). Всі форми контролю розраховані на середні знання учнів. За цим же принципом здійснювався підбір завдань, що нівелювало інтерес, мотивацію, пошук, експеримент.

Якщо ознайомча лекція може бути означена як трансметодична форма, то стосовно групового методу існують різні, часто діаметральні думки психологів і методистів [2, 3].

Ефективність групових форм роботи залежить від комплектації груп і змісту завдань. Якщо на уроках креслення група комплектується із учнів, що сидять за однією партою (психологічна назва діади), робота у групі може протікати по різному. За негативних відносин спілкування може мати негативні наслідки, і результатом такої співучасті в роботі двох учнів, як правило, є низький рівень засвоєння теоретичних основ і недостатні передумови формування графічних навичок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В. Селезень.: *Дидактичні засади структури і змісту навчально-методичного комплексу з креслення в основній школі.* К.: НПУ ім. Драгоманова, 2009. – 20 с.
2. А. Касперський, Т. Січкач, В. Селезень *Культура графіки на уроках фізики в освітній школі.* - К.: НПУ ім. Драгоманова, 2005. – 65 с.
3. Б. Ананьев. *Психологія чувственого познання /Ананьев Борис Герасимович.* – М.: АПН РСФСР, 1960. – 486 с.

Косцова М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ Й ПЕРЕВАГ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В АСПЕКТІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

В даній статті розглядаються теоретичний аналіз і емпіричні результати дослідження особливостей професійної готовності студентів технічних спеціальностей як необхідного компонента формування професійної рефлексії у студентів в процесі отримання вищого технічного освіти.

Проблема професійного становлення особистості безпосередньо пов'язана з питаннями освоєння професійної діяльності, з питаннями розвитку й реалізації особистості на різних етапах її професійного шляху. Усвідомлення своїх професійно важливих якостей, професійної спрямованості досягається за рахунок механізму професійної рефлексії.

У якості структурних компонентів професійної рефлексії у студентів технічних спеціальностей ми розглядаємо ступінь сформованості у них основних психічних регуляторів діяльності: «образу самосуб'єктних відносин: усвідомлення студентом себе, своїх мотивів; отожднення із професійною реальністю в сьогоденні й майбутньому, яке здійснюється завдяки наступним психологічним властивостям і механізмам: професійна спрямованість особистості, професійні мотиви, схильності, професійна ідентичність, прогнозування: «Я в професії у сьогоденні й у майбутньому», а також за допомогою «образу суб'єктно-об'єктних відносин»: усвідомлення студентом себе, своїх функціональних можливостей відповідно до професійної діяльності в системі людина-машина, а саме наявність професійних знань, умінь, навичок, професійна компетентність, професійно важливі якості, а також прогностичні здібності як професійно важливі якості інженерів.

У центрі багатьох психологічних досліджень професійного становлення перебуває вивчення самосвідомості як форми відбиття й переживання людиною свого професійного статусу. На відміну від самосвідомості в цілому, професійна самосвідомість специфічніша за своїм змістом. Якщо самосвідомість формується в життєдіяльності й спілкуванні з оточуючими людьми і є результатом пізнання себе, своїх дій, психічних якостей, то професійна самосвідомість - це проєкція всіх структурних компонентів самосвідомості на професійну діяльність.

Традиційно важливим у структурі самосвідомості вважається усвідомлення психічних якостей, особливостей особистості. У професійній самосвідомості міститься розуміння саме тих властивостей і якостей, які необхідні для успішного виконання професійної діяльності, тобто професійно важливих якостей. Для різних професій ці якості будуть різними, але ступінь їх усвідомлення впливає на вибір завдань, на хід виконання діяльності, на впевненість у собі [1].

Професійна самосвідомість, за О.О. Елдишовою, включає уявлення людини про себе як про члена професійного співтовариства, носія професійної культури, у тому числі певних професійних норм, правил, традицій, властивих даному професійному співтовариству. В це уявлення включаються характеристики людини, які визначають успішність його діяльності. До них відносять професійно важливі якості, у якості яких можуть виступати індивідуально-психологічні властивості й ставлення особистості [2, С. 101].

Психологічним критерієм успішного проходження стадії вищої професійної освіти є формування ставлення до себе як суб'єкту вибраної діяльності й професійної спрямованості, у якій досить чітко відбиваються установки на розвиток професійно значимих якостей.

Для експериментального дослідження професійних схильностей, які виражаються в психологічній готовності до відповідної професійної діяльності використовувалася модифікація ДДО А.Е. Климова - опитувач професійної готовності Л.Н. Кабардової; були виявлені не тільки провідні схильності до певної професійної діяльності, але й респонденти оцінювали свій емоційне відношення й бажання працювати в даній сфері. Експеримент проходив на базі Севастопольського Національного Університету Ядерної Енергії й Промисловості, і в ньому брало участь 200 студентів інституту «Атомна енергетика».

Професіоналізм, на думку С.О. Дружилова, є результатом активності самої людини, і наслідок впливу з боку зовнішніх організаційних факторів [1, С. 35]. Отже, відповідність схильностей професійної діяльності є необхідним елементом і механізмом професійного самовизначення, розвитку й становлення професіонала. Психологічний аналіз професійної діяльності інженерів: об'єкт, предмет, завдання, засоби дозволив побачити наявність у респондентів у потенціалі властивостей особистості – схильностей, які забезпечать можливість успішного оволодіння професією.

Розглянемо наявність даного відповідності у студентів інституту «Атомної енергетики». У методиці Л.Н. Кабардової виявлена професійна схильність розглядається як найбільша кількість балів по всіх шкалах: «уміння», «емоційне ставлення» і «професійні побажання». Вибір найбільш кращої професійної сфери (або декількох сфер) робиться на основі зіставлення сум балів, набраних у різних професійних сферах за шкалою «професійні переваги». Таким чином, для студентів I, III, V курсів спеціальності «Атомна енергетика» характерні наступні професійні схильності, тобто наявність психологічної готовності до наступних сфер професійної діяльності: «Людина - Знак», «Людина - техніка» і сфера групової діяльності інженерів «Людина - Людина».

Об'єктом діяльності інженерів даного напрямку підготовки є: ядерні паротурбінні установки, експлуатація й фізичний захист ядерних енергетичних установок, паротурбінні установки й допоміжні механізми, автоматизація технологічних процесів і виробництва, теплотехніка. Загалом, предметом діяльності інженерів – атомників є розробка, проектування, монтаж, налагодження й експлуатації атомних реакторів та їх окремих компонентів. Основним завданням професійної діяльності є безпечно забезпечення працездатності атомних реакторів, надійності їх роботи. Засоби діяльності містять у собі: зовнішні (вимірювальні й реєстраційні прилади) і внутрішні (професійні схильності, знання, уміння й навички. Способи діяльності як особисті, так і колективні, тому що можлива групова діяльність інженерів. Виходячи зі специфіки професійної діяльності інженерів - атомників, основні сфери професійних переваг повинні лежати в галузях «Людина - Знак», «Людина - Техніка» і «Людина - Людина». Виявлені професійні переваги студентів інституту «Атомна Енергетика» лежать у наступних царинах: найобраніша царина: «Людина - Людина»: від 62,5 % на першому курсі до 95,6 % на п'ятому курсі, незначна динаміка в сфері професійних переваг «Людина - Техніка»: 55 % на початковому курсі підготовки фахівця до 58,6 %, а також професійні переваги студентів даної спеціальності в сфері: «Людина - Знак»: з невеликим приростом виборів: від 32,5 % до 41,3 % - на п'ятому курсі університету.

Таким чином, професійне навчання як процес «вбудовування» нових знань і вмінь і «перебудовування» старих триває в процесі всього професійного шляху людини. Система психологічних умов ефективної професіоналізації повинна бути спрямована не стільки на засвоєння знань, вмінь і навичок, необхідних для виконання заданих виробничих функцій, не стільки на підтримку «професійно важливих якостей», скільки на формування системи засобів для активного пошуку породження нових форм професійної діяльності, в основі якого лежать професійні мотиви й схильності, тобто розвиток професійної спрямованості особистості.

Виявлена динаміка професійних переваг ще раз свідчить про неоднорідність, нерівномірність процесу професійного розвитку людини, як пише О.Є. Климов [3]. У цьому процесі виділяються якісно певні етапи, цикли. Психологічний аналіз професійної діяльності інженерів: об'єкт, предмет, завдання, засоби дозволив побачити наявність у респондентів у потенціалі властивостей особистості – схильностей – які забезпечують можливість оволодіння професією, виконання професійної діяльності, а також будуть сприяти розвитку професійної рефлексії.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дружилов С.А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр» - 2011. – 296 с.
2. Елдишова О.А. Профессиональное самосознание как психологическая составляющая профессионального становления. //Фундаментальные исследования. – 2006. – № 7. – С. 101–102.

3. Климов Е.А. *О становлении профессионала: приближение к идеалам культуры и сотворение их (психологический взгляд). Учебное пособие.* - М.: Московский психолого-социальный институт. - 2006. - 176 с.

УДК 37.5.015.31:159.942

Клименко Є. О.

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДРУЖНІХ ВЗАЄМИН

В статье рассматриваются известные психологические теории межличностного взаимодействия и условия формирования дружеских взаимоотношений.

З моменту виникнення психології дружби і до теперішнього часу існують пошуки відповідей на питання: що є основою виникнення дружніх взаємин. У філософії вже визначене поняття дружби як моральної цінності. Перед сучасною наукою постає проблема психологічного аналізу дружби у системі міжособистісних відносин, що викликано потребами культурного суспільства.

Основоположник психоаналізу З. Фрейд вважав, що всі людські потяги і прихильності: дружба чи батьківська любов мають, зрештою, інстинктивну природу, будучи формами статевого потягу, лібідо. В психоаналітичних концепціях другові найчастіше відводиться роль дзеркала, на яке суб'єкт проектує власні неусвідомлювані риси, або ідеального зразка для наслідування – ідентифікації.

Когнітивна психологія, у свою чергу, аналізує інформаційну і процесуальну сторону спілкування. І. С. Кон зазначає, що для даного напрямку в дружбі важливо не стільки фактичний збіг або розбіжність індивідуальних рис, оскільки їх сприйняття, та, які якості друзі приписують один одному і яка тенденція такої атрибуції. Когнітивна психологія поклала початок систематичному вивченню «мови дружби» - термінів, в яких люди осмислюють і описують свої взаємини і уявлення один про одного (Д. Келлі, С. Дак).

Аналітичний період психології дружби, що виник наприкінці 50-х років минулого сторіччя досліджував соціально-психологічну атракцію. Слово «атракція» (attraction), як і древньогрецьке «філія» (filia) означає буквально потяг. На відміну від «наївної психології»², що намагалась визначити атракцію, потяг людей один до одного безпосередньо виходячи з об'єктивних подібностей та розбіжностей, когнітивна психологія підкреслює значення атрибуції (приписування). Найпростіша модель атракції характерна для необіхевіоризму (Д. Хоманс, Д. Тібо, Г. Келлі), вважала найважливішою умовою будь-якої парної взаємодії обмін винагородами та витратами. [4]. Сучасна психологічна думка також здебільшого розглядає дружбу як різновид атракції [2], спираючись на те, що передумовою всіх дружніх взаємин має бути суб'єктивна симпатія. Атракція завжди включена в міжособистісний контекст, виступаючи одним з ключових факторів формування та реалізації міжособистісних відносин. Дружба має свою специфіку: якщо симпатія і кохання можуть бути односторонніми, то дружба такою бути не може, отже атракції замало для формування дружніх взаємин.

Припустимо, що взаємини, викликані симпатією і трансформовані з часом у дружбу, мають у підґрунті не лише атракцію, основу на об'єктивно виявлених подібностях, а і на приписуванні один одному тих якостей і рис, що притягують. Приписування, в свою чергу, може бути як власне суб'єктивним так і нав'язане іншим суб'єктом парної взаємодії.

Теорія Г. Келлі та Д. Тібо свідчить про те, що одним з важливих умов парної взаємодії у людей є обмін винагородами та витратами. Партнери повинні отримувати один від одного максимум заохочень і мінімум витрат. Відповідно до цієї концепції розглядаються більш приватні питання: що приваблює людей одне в одному, який фактор сильніше: фізична привабливість, подібність особистих рис, географічна близькість; як ці фактори в цілому впливають на встановлення взаємовідносин людей. Г. Келлі стверджував, що всі люди відрізняються один від одного тим, як вони інтерпретують ситуації, вони можуть бути схожі одна на одну, якщо люди подібним чином інтерпретують свій досвід, що є запорукою ефективної взаємодії. Основний зміст взаємодії – це спільність досвіду людей.

Взаємодія в психології – процес безпосереднього впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує взаємну обумовленість і зв'язок [6]. Тобто ще однією умовою дружніх взаємин є інтеракція (від англ. interaction) — термін, що використовується в психології та визначає взаємодію, взаємний вплив людей один на одного як безперервний діалог. Здатність «приймати роль іншого», (відчувати), як його сприймає партнер по спілкуванню [3.6].

В сучасних закордонних дослідженнях розвивається ідея співробітництва як унікальної людської риси, становлення якої приводить до культурної еволюції (Moll H., Tomasello M., 2007), проводять експертизу ефективності роботи професійних спільнот та організацій, макро- та мікроаналіз їх діяльності (Коул М., 1997, Перре-Клермон А.-Н., 1991). Для пояснення такого складного явища, як дружба, цей підхід є надто елементарним. Його прообраз – ділове партнерство, в якому партнер виступає як засіб задоволення егоїстичних потреб суб'єкта і не передбачає ні глибини, ні інтимності, ні моральних зобов'язань один перед одним.

Г. Зіммель вважав, що сучасна людина із ускладненням свого внутрішнього світу змушена більше приховувати, тому можна говорити про дружбу різних сторін «Я», з кимось може пов'язувати симпатія, з кимось – інтелектуальні інтереси, релігійні почуття або спільний життєвий досвід.

Дж. Аплан, наприклад, стверджує, що дружба це якісна характеристика відносин, а не сам по собі об'єктивно існуючий вид відносин. Якщо дві людини, незалежно від свого соціального положення, відчують повагу один до одного, якщо вони спілкуються на рівних – їх можна вважати друзями, вони стають ними тоді, коли кожен з них починає бажати добра іншому безкорисливо, щиро.

Інтеракціоністи визначають такі категорії як «прийняття ролі іншого», «рольова поведінка» і «визначення ситуації». Розуміння ролі дає змогу і здатність «поставити себе на місце» іншої людини, уявивши вимоги його соціальної позиції, почуття, що вона відчуває та смисл, що мають для неї дана роль і поведінка. Виконання ролі передбачає оволодіння системою правил від дотримання яких залежить ефективність і доцільність відповідних вчинків, жестів.

² Донаукове знання, побутова психологія.